تابسقا جەتۋ ٴۇشىن، الدىمەن وزگەنىڭ تابسقا جەتۋىن ويلاپ، ۇلى بىرلىككە ۇمتىلدى

ــ "بۇگىنگى جۇڭگو" جەلىلەس شولۋى (9)

□ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ تىلشىلەرى حان لياڭ، جىڭ حانگىن

كىشكەنتاي كەزىنەن پويەز شوفەرى بولۋدى ارماندىعان تايلاندتىق جاس انۋپا تيىالا تاياۋدا وقۋ سيلىق اقشاسىن الىپ، جۇڭگوعا تەمىر جول تەحنيكاسىن ۇيرەنۋگە كەلدى. "ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول" قۇرىلىسىنىڭ ارقاسىندا، ونىڭ پويەز شوفەرى بولۋ ارمانى ورىندالۋعا ونان ارى جاقىندايٴتۇستى.

بۇل عانا ەمەس، ازيا ورەكەندەتۋ بانكەسىنىڭ باستىعى جۇڭۋي ۋيان دا "ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول" قۇرىلىسىنان وسىندايٴ "اسەر"گە يە بولدى. تاياۋدا ول ۇيلەسىمدى نساندار بولسا، ازيا ورەكەندەتۋ بانكەسىنىڭ "ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول" قۇرىلىسىنا ات سالىسۋدى قالايتىندىعىن ايتتى.

قاراپايىم حالقتان حالقارالىق قۇرىلىمعا دەيىن، "ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول" باستاماسىنىڭ الەمدەگى "جان كۇيەرلەرى" ــ جۇڭگونىڭ الدىمەن وزگەنىڭ تابسقا جەتۋىن ويلاۋىنىڭ، داموۋعا بىرگە ۇمتىلۋىنىڭ شاعىن كورىنىسى. بۇگىنگى جۇڭگو بەيبىتشىلىك، داموۋ، سەلبەستىك، بىرگە يگەرىلىككە كەنەلۋ تۇرىن بيىك ۇستاپ، بىردە دىسپ، بىردە سۇيەنىپ دۇنيە ٴجۇزى ەكونوميكاسىنا "جىلى اعىس" قۇيىپ، بۇكىل الەم كولەمىندە قولداۋشىلارى مەن ساپارلاستارى بارعان سايىن كوبەيە ٴتۇستى.

■ اشىق داموۋعا تاباندى بولىپ، ٴوزارا پايدا جەتكىزىپ، تەڭ يگىلىككە كەنەلدى

شەكارا سىرتىندا 137 مەملەكەت پەن رايون، 21 حالقارالىق ۇيىم، 8000 جۇڭگو، شەتەل كاسىپورنى، سوندايٴ - اق قۇرىلىم كورمەگە، جينالسقا قاتىناستى؛ الەمدىك قىزمەت وتەۋ ساۋدا بولجالى كومىتەتىن قۇردى؛ جينالىس كەزىندە نيەتتىك كەلىسىم جالپى سوماسى 105 ميلليارد 60 ميللىون دوللارعا جەتتى... جازدىعى بەيجىڭدە دۇماندى، تابىسى كورنەكتى "بەيجىڭ ساۋدا جارمەڭكەسى" جۇڭگو، شەتەل قىزمەت وتەۋ ساۋداسىنىڭ جوعارى دەڭگەيلى سەلبەستىگىنىڭ دانەكەرى مەن كوپىرىن سالىپ، جۇڭگونىڭ جاپىاي ەسىك اشۋدىڭ جاڭا جاعدايىن قۇرۋ تاباندىلىعى مەن قاجىرلىلىعىنىڭ كۋاسى بولىپ، جۇڭگونىڭ ەكونوميكالىق داموۋىنىڭ شەكسىز الەۋەتى مەن جارقىن بولاشاعىن كورسەتتى.

سىڭار جاقتىلىق، قورعامپازدىق كەرى اعارلىعى كوتەرىلگەندە، جۇڭگو اناعۇرلىم تەرەڭ ەسىك اشۋ شاراسى، اناعۇرلىم بەلسەندى ساۋدانى ەركىندەندىرۋ، قولايلىلاستىرۋ ساياساتى، اناعۇرلىم ٴۇنەمدى حالقارالىق الەۋمەتتىك ونىمدەرمەن قامداۋ ارقىلى الەم ەكونوميكاسىنا وىرشەڭ كۇش پەن قوزعاۋشى كۇش ۇستەپ، دۇنيە ٴجۇزى داموۋىنىڭ سەنىم قاينارىنا كۇن سايىن اينالا ٴتۇستى.

دۇنيە ٴجۇزى ەكونوميكاسىنىڭ ارتۇرلى ەڭ ۇلكەن ۇلەس قوسۋشى مەملەكەت، الەمدەگى ەكسپورتتاعى ٴبىرىنشى ۇلكەن مەملەكەت، يمپورتتاعى ەكىنشى ۇلكەن مەملەكەت، دۇنيە ٴجۇزى زاۋودى ٴارى دۇنيە ٴجۇزى بازارى... جۇرتتىڭ تاڭ قالدىراتىن ٴبىرسىپىرا اتاقتار جۇڭگو ەكونوميكاسىنىڭ ناقتى قۇاتىن، الەۋەتىن، وىرشەڭ كۇشىن، سەرپىمدىلىگىن كورسەتىپ، حالقارالىق قوعامنىڭ جۇڭگونىڭ دۇنيە جۇزىمەن ورايدىٴ - بولىسۋ جاۋاپكەرشىلىگى مەن سىكەرلىگىن كورۋىنە مۇمكىندىك جاسادى.

2018 - جىلى 3 - ايدان بەرى، امەريكا قۇراما شتاتتارى ۇكىمەتى ٴار جاقتىڭ قارسىلىعىنا قاراماستان، ٴوز بەتىمەن جۇڭگو مەن امەريكا قۇراما شتاتتارىنىڭ ەكونوميكا - ساۋدا قاجالىسىن تۇدىردى. ورەكپىگەن ساۋدا قۇقايى الدىندا جۇڭگو جاق ستراتەگيالىق تاباندىلىقتى ساقتاپ، سالماقتىلىقپەن توتەپ بەرىپ، جۇڭگونىڭ ٴوزىنىڭ زاڭدى ۇقىق - مۇددەسىن قورعاۋداعى، كوپ جاقتى ساۋدا ٴتۇزىلىسى مەن حالقارالىق ساۋدا ٴتارتىبىن قورعاۋداعى بۇلجىماس بەكىمىن ايگىلەدى. سونىمەن بىرگە، جۇڭگو باستان - اياق بەلگىلەنگەن باعىت بويىنشا ٴارقاندايٴ كەدەرگىنىڭ نقپالىنا ۇشىراماي، ٴوزارا پايدا جەتكىزىپ، تەڭ يگىلىككە كەنەلەتىن ەسىك اشۋ ستراتەگياسىن بۇلجىماستان اتقارىپ، جۇڭگو ورايىن دۇنيە جۇزىمەن بولىسۋگە تولىق اشىق ۇستادى.

تۇڭعىش كەزەكتى جۇڭگو حالقارالىق يمپورت كورمەسىن وتكىزۋدەن شەتەل ساۋداگەرلەرى قارجى قوسۋ زاڭىن بەلگىلەۋگە، كەدەن باجىسى دەڭگەيىن تومەندەتۋدەن شەتەل قارجىسىنىڭ بازارعا كىرۋ رۇقساتىن كەڭەيتۋگە دەيىن ەسكەرتى ايقارا اشۋدىڭ ٴبىرسىپىرا قاتاڭ، ناقتى شارالارى دۇنيە جۇزىنە رەفورمانى دوعارمايتىن، ەسىك اشۋدى توقتاتپايتىن جۇڭگو جىگەرىن ايگىلەدى. الەمگە نازار سالساڭ، افريكادان لاتىن امەريكاسىنا، ەۋروپادان ورتا شىعىسقا دەيىن "ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول" قۇرىلىسى قات - قابات كەدەرگىلەردى تالقاندىاپ، داموۋ كەڭىستىگىن كەڭەيتىپ، جەر شارى بازارىن بايلانىستىرىپ، "ۇمىتىلعان جەر"دى ٴۇمىت الابى"نا اينالدىرىپ، كەڭ دۇنيەگە بەت الاتىن قاقپانى اشتى.

"ٴىشىنارا ەلدەر جاھاندانۋعا، كوپ جاقتىلىقتا كۇمان كەلتىرگەن، ٴتىپتى ساۋدا قورعامپازدىعى ساياساتتارىن قولدانا باستاعان جاعدايدا، ٴدال 'ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول' دى بىرگە قۇرۋ بىزگە اشىق سەلبەستىكتى جەبەيتىن، ەركىن ساۋدانى بەلگەرىلەتىن تاماشا تۇعىر ازىرلەپ بەردى"، - دەيدى چيليدىڭ زۇڭتۇڭى پينەرا.

ٴبىر وقىمىستى بىلاي دەپ قورىتىندىلاپتى: بۇگىن دۇنيە ٴجۇزى ەكونوميكاسىندا جۇڭگونى كوپىر ەتكەن "قوس اينالما اعىس" جۇيەسى قالىپتاسىپ، دامىعان ەلدەر مەن ورەكەندەپ كەلە جاتقان ەلدەردى بايلانىستىرىپ، ساۋدا، قارجى قوسۋ، كاسىپ تىزبەكتەرىن اشىپ، قاجەت پەن قامداۋعا جالىق ەنگىزۋدە. جۇڭگو "اسقىن جالعاۋشى" جانە "بىرگە يگىلىكتەنۋ ورتالىق نەرۋى" رەتىندە، ٴوزارا پايدا جەتكىزىپ، تەڭ يگىلىككە كەنەلۋدى، جاراسىمدى سەلبەسپ بىرگە ٴومىر ٴسۇرۋدى بولاشاقتى اشۋدىڭ دۇرىس ٴتاسىلى ەتتى.

■ ٴىرى ەل جاۋاپكەرشىلىگىن باتىل ارقالاپ، دۇنيە ٴجۇزىن يگىلىككە كەنەلتتى

100 جىلدا بولماعان ۇلكەن وزگەرىس جاعدايىندا، قاۋىرت دامىعان، ۇلكەن وزگەرىس بولعان، ۇلكەن رەتتەۋ جۇرگىزىلگەن حالقارالىق جاعدايدا، جۇڭگو ٴمۇرالدان تايماي، بۇرىش ارقالاپ، دۇنيە ٴجۇزىنىڭ بەيبىتشىلىگى، داموۋى ٴۇشىن ۇزدىكسىز وڭ ەنەرگيا ۇستەدى.

بىرلەسكەن مەملەكەتتەر ۇيىمىنىڭ بەيبىتشىلىكتى قورعاۋ ساياسى الەمدىك ارەكەتىنە بەلسەنەلەر سالىسىپ، دۇنيە جۇزىلىك ساۋدا ۇيىمى ساياسى كوپ جاقتى قۇرىلىمدارىنىڭ بەدەلىن قۇلشىنا قورعادى... جۇڭگونىڭ كوپ جاقتىلىقتى جانە ەركىن ساۋدا ٴتۇزىلىسىن قورعاۋ جاعىندا قۇلشىنىسىن حالقارالىق قوعام ابدەن بىلەدى. گرەتسيانىڭ زۇڭتۇڭى پاۋلوپولوس بىلاي دەدى: جۇڭگو كوپ جاقتىلىقتى قولداپ، حالقارالىق قوعامدا سەنىمگە ٴىە بەرىپ، ۋادەسىندە تۇردى، بۇل بايىرعى جۇڭحۋا ورەكەنىتىنىڭ اقىل - پاراساتىن جانە جۇڭگونىڭ جاۋاپكەرشىلىك ارقالايتىن ٴىرى ەل سانا-تىندىعى تاريحي جاۋاپكەرشىلىگىن ايگىلەدى.

جۇڭگو اناعۇرلىم ٴادىل، تۇراشىل حالقارالىق ٴتارتىپتى تاپجىلماي بىلگەرىلەتتى. مەيلى ورتا شىعىس، الدە لاتىن امەريكاسى بولسىن، مەملەكەتتەر اراسىندا ارازدىق، قاجالىس جانە وڭىرلىك قاقتىعىس، قارسىلاسۋ الدىندا جۇڭگو باستان - اياق ٴىستىڭ اق پەن قاراسىن، دۇرىسى مەن بۇرىسىن نەگىزگە الىپ، ٴبىر جاققا بولسپاي، ٴوز باسىنىڭ قامىن كۇيىتتەمەي، ٴادىل ٴسوز سويلەپ، ٴادىل ٴىس دىستەپ، قاقتىعىستى جويۋ، ارازدىقتى شەشۋ ٴۇشىن ادىلەتتى، تۇراشىل سىندارلى جوبا ازىرلەدى.

بۇگىنگى تاڭداعى دۇنيە جۇزىندەگى كوپتەگەن قاقتىعىس، الاسىپىراندىق تۇعان وڭىرلەردە جۇڭگو بەيبىتشىلىكتى قورعايتىن سەنىم مەن كۇش - قۋاتتىڭ قاينارىنا بارعان سايىن اينالۋدا. تۇبەك ماسەلەسىن ساياسي جولمەن شەشۋ اياق الىسىن بىلگەرىلەتۋگە بەلسەنە ات سالىسۋدان يران يادروسى، سيريا، اۋعانستان، يەمەن سياقتى قولامتالى ماسەلەلەردى كەڭەسۋدى بىلگەرىلەتۋگە دەيىن جۇڭگو بەيبىتشىلىكتى، تىلدەسۋدى قاقتىعىستىڭ، قارسىلاسۋدىڭ ورنىنا قويۋدى باستان - اياق دارىپتەپ كەلدى ٴارى ٴار جاقتىڭ ٴجىتى قاداعالاپ وتىرعان دىستەرىنە قارايلاساتىن جۇڭگو جوباسىن العا قويىپ، حالقارالىق "دوستار شەڭبەرى"نىڭ ٴتىپتى دە كوپ "القاۋى"نا يە بولدى.

كلىمات وزگەرىسىنە توتەپ بەرۋدەن الەمدىك بايلاندى داموۋدى جەبەۋگە دەيىن، ورەكەندەپ كەلە جاتقان ەلدەردىڭ اناعۇرلىم ويداعىداي داموۋىن جۇزەگە اسىرۋىنا كومەكتەسۋدەن حالقارالىق تاڭداعىسىككە قارسى تۇرۋ سەلبەستىگىن جەبەۋگە دەيىن... جاۋاپكەرشىلىك ارقالاۋدى قاجەت ەتەتىن كوپتەگەن حالقارالىق سالالاردا جۇڭگو "بۇكىل الەم ٴىبىر وتباسى" سۇيىسپەنشىلىگىندە بولا وتىرىپ، ٴوز كۇشىن ارنادى، دۇنيە جۇزىنە ۇلەس قوستى.

ال وسىنىڭ كەرىسىنشە، ٴىبىر مەزگىلدەن بەرى، دۇنيە جۇزىندەگى ەڭ ۇلكەن دامىعان ەل ساناتىنداعى امەريكا قۇراما شتاتتارىنىڭ ٴتۇرلى ارەكەتتەرى دۇنيە ٴجۇزىنىڭ داموۋ اعىنىنا قارسى باعىتتا بولدى، حالقارالىق قوعامنىڭ تىلەگىمەن قارما - قايشى كەلدى. "6 - ايدىڭ 10 - كۇنىنەن باستاپ، مەكسيكانىڭ امەريكا قۇراما شتاتتارىنا شەعارىلاتىن تاۋارىنان 5%تىك كەدەن باجىسىن ۇستەمەلەپ الدى، بۇل زاڭسىز قونىس اۋدارۋشىلاردىڭ مەكسيكادان ٴبىزدىڭ ەلىمىزگە كىرۋىن توقتاتۋعا دەيىن جالعاسادى" ــ امەريكا قۇراما شتاتتارىنىڭ ۇيىرگەن "كەدەن باجىسى سوياسى" كورشىسى مەكسيكاعا ٴتيدى.

حالقارالىق ۇيىمدار دا جانە كوپ جاقتى كەلىسىمدەر دە "توپتان شەگىنگەن"، باسقالارعا ساۋدا زورەكەرلىگى سويىلىن ۇيىرگەن امەريكا قۇراما شتاتتارى ۇكىمەتىنىڭ ٴبىر مويىندىق ارەكەتى حالقارالىق سەلبەستىككە زيان جەتكىزىپ، ٴار جاقتىڭ مۇددەسىن زياندايدى، امەريكا قۇراما شتاتتارىنىڭ وداقتاستارىن ٴوز ىشىنە العان دۇنيە جۇزىندەگى ٴارقايسى ەلدىڭ جاپىاي قارسى تۇرۋىنا ۇشىرادى. فرانسيانىڭ زۇڭتۇڭى ماكرون بىلگەرى الاڭداعان تۇردە بۇگىنگى تاڭداعى دۇنيە جۇزىندە تەرەڭ وزگەرىس تۇىلدى، كوپ جاقتىلىق جۇيەسى كۇيرەۋگە ٴدوپ كەلۋدە دەگەن ەدى.

كەيىرەۋلەردىڭ تاريحتىڭ كەرى شەگىنگەن كولىگىن جۇرگىزىپ، "ورمان ەرەجەسى"ن قولدانىپ، دۇنيە جۇزىنە زورەكەرلىك ەتۋى الدىندا، جۇڭگو حالقارالىق ٴمۇرالعا باستان - اياق تاباندى بولىپ، ادامزاتتىڭ تاعدىرلاس ورتاق تۇلعاسىن ورناتۋعا قولشىندى. كىم دۇنيە جۇزىمەن بىرگە ٴومىر ٴسۇرىپ وتىر، كىم دۇنيە جۇزىمەن جاۋلاسىپ وتىر؟ بۇل ايتپاسا دا تۇسىنىكتى.

■ ورەكەنىتەر اۋىس - كۇيىسىندە كورەكەمدىكتەن ورتاقتاسۋدى كۇش سالا بىلگەرىلەتتى

جازعىتۇرىم بەيجىڭدە نەگىز قالاۋ سىياتتى مانگە يە ازيا ورەكەنىتەر تىلدەسۋى جينالىسى ۋاعدەلى ۋاعىندا اشىلدى. جينالىسقا قاتىناسقان ازيادا-عى 47 مەملەكەتتىڭ ۋاكىلدەرىنەن تىس، جينالىس تاعى لاتىن امەريكاسى، ەۋروپا سياقتى باسقا دا وڭىرلەردىڭ ۋاكىلدەرىن شاقىرىپ، ورەكەنىتەر اۋىس - كۇيىسى جوننىندە ىشكەرىلەي تالقى ورىستەتتى. وسى ٴبىر "ورەكەنىتەر ۋادەسى" ورەكەنىتەر اۋىس - كۇيىسىن، ٴوزارا ۇلگى الۋدىڭ قولداۋدىڭ وكتەمىن ٴۇنىن تاراتىپ، ٴوزارا قۇرمەت ەتۋدەن جازباي، ورەكەنىتەتەردىڭ توعىسۋىن جەبەۋدىڭ وڭ ەنەرگىياسىن تاراتتى، الەمدە بەلسەندى ٴۇن تارالدى جانە بايلاندى "ۇندەستىك" تۇىلدى.

ٴبىر مەزگىلدەن بەرى، "ورەكەنىتەر قاقتىعىسى ٴپاتۋاسى"، "ورەكەنىتەتە ۇستەم تۇرۋ ٴپاتۋاسى" سياقتى قاتە سىڭايلار داۋرەندەپ، نارودنيكالىقپەن، ناسىلشىلدىكپەن ٴوزارا ۇندەسپ، كەڭ كولەمدە ۋايىم تۇدىردى.

ورەكەنىتەتە جوعارى، تومەن، جاقسى، جامان ايىرماشىلىعى بولمايدى، تەك ەرەكشەلىك ايىرماشىلىعى عانا بار. ادامزات ورەكەنىتەنىڭ جاراسىمدى داموۋ تۇرعىسىندا تۇرىپ، جۇڭگو تۇى ايقىن تۇردە ايتىلمىس "ورەكەنىتەتەر قاقتىعىسى" ٴپاتۋاسىنا قارسى تۇرىپ، ورەكەنىتەتەر تىلدەسۋىن ىلگەرىلەتۋگە كۇش سالىپ، دۇنيە ٴجۇزى ورەكەنىتەتەردىڭ وڭ ەنەرگىياسىن جەبەۋدىڭ وڭ ەنەرگىياسىن تاراتتى، الەمدە بەلسەندى ٴۇن تارالدى جانە بايلاندى "ۇندەستىك" تۇىلدى.

ٴبىر مەزگىلدەن بەرى، "ورەكەنىتە